

Youngsich
Lippel & Mangel

891.99
7-99

ԱԶԱՏՄԱՏԵՆԱԾԱՐ ԹԻՒՆ 5

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

ԵՐԳԵՐ

ԵՒ

ՏԱՂԵՐ

ԵՂԻՇԷՍՐԱԲԱԶԱՆ ԴՈՒՐԵԱՆԻ
ԲԱՐԵՀՈՋԱՆ ԱՐՏՈՆՈՒԹԵԱՄԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ

Վ. Ե. Պ. ԶԱՐԿԱՐԵԱՆ ԵՂԱՐԻ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐ. Ե. ԱՍՏԱՆՈՒՐԵԱՆ

1908

891 99

Դ-99

10 NOV 2011

289 99
4-99
ՀԱՏ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԹԻԻ 5

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

ԵՐԳԵՐ

ԵՒ

ՏԱՂԵՐ

ԵՂԻՇԷ ՍՐԲԱԶԱՆ ԴՈՒՐԵԱՆԻ
ԲԱՐԵՀԱՃ ԱՐՏՈՆՈՒԹԵԱՄԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ

Վ. Է. Պ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ ԵՂԱՐԲ

Կ. Պ ՈՂԻՍ

ՏՊԱԳՐ. Յ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

1908

289 99

4-99

04 APR 2013

28268

ՆՈՒԷՐ

Ա.Ռ.

ՀԱՅԿԱԶՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆՆ

8637-86

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՏԱՂԵՐ

ԻՂՁԳ

Ա.Ռ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երբոր ցողին փաղփուռն չիթեր գիշերուան
նոսր թերթի՝ ծաղկի վերայ կը տեղան,
եւ երբ երկինք աստղեր շողան մթավար,
ճայտեն արցունք՝ կայծ իմ աչերըս խաւար,

Ի՛նչ, Հայաստան, քեզ մոռնա՛լ...

Երբէ՛ք, այլ սեւ նոճի մ'ըլլալ, քեզ չո՛ւք տալ:

Զիս աստղազարդ երկին սփռիկ չ'է կարող,
Մասեաց սարին արտասուալից է նա քող,
Զեր յիշատակն ինծի համար հեշտագին՝
Նըման կուսին սիրոյ առջի արցունքին.

Դամբա՛նք, աւե՛րք, ձեզ մոռնա՛լ...

Երբէ՛ք, այլ ուղիս մ'արցունք ըլլալ, ձեզ ցո՛ղ տալ:

Երկաթ՝ չղթոյ՝ բանտ՝ եւ անդունդք ու վըհեր,
Ամպրոպ ու շանթ, մահուան զանգակ ու ջահեր,
Զ'է, չ'են կարող պահ մը ձեր վառ յիշատակ
Ծածկել սեւի՝ ու սոսկումի՝ վէմի տակ.

Ազա՛տ օրե՛ր, ձեզ մոռնա՛լ...

Երբէ՛ք, այլ հուր մ'ըլլալ, եւ ձեզ Հայո՛ւն տալ:

Զուարթ բնութեան այն կամարներն ծաղկահիւս,
Բոյր՝ կայծ ու դեղ, նայուածք՝ ժըպիտ սիրուհւոյս,

Անուշ հովեր՝ արծաթ ալիք վրտակին
Ձեր հուրն սրտէս պահ մը առնել չը կրցին.

Փառա՛ց օրեր, ձեզ մոռնալ...
Երբէ՛ք, այլ ձեզ պատրոյք մ'ըլլալ, ու լո՛յս տալ:

Արշալոյսին տօգոյն աստղեր երբ փալփին,
Դողալը գեղգեղ վարդակարօտ բուլբուլին,
Բնութեան դաշնակք, ո՛հ, չ'են կրնար նուագեր
Ձձեղ հառաչք, յոր մօրնչեն նոճիներ.

Սե՛ւ սե՛ւ օրեր, ձեզ մոռնա՛լ...
Երբէ՛ք, արիւն մ'ըլլալ, և ձեզ կարմի՛ր տալ:

Թերեւս ժպտին Հայոց մըթին սարերը,
Կամ շունչ ծխեն Սիպիրիոյ սառերը,
Բայց սեւ հոգիք ու սեւ ճանկեր անողոք
Խեղդել կուգան ազատ հոգւոյս իմ բողոք,

Արդարութիւն, քեզ մոռնա՛լ...
Երբէ՛ք, այլ սուր մ'ըլլալ, սրտեր քեզ մօռտ տալ:

Մինչ ց'ե՛րբ գոչեմ, ձայնըս մէկը չը լսեր,
Հայն իւր ժանգոտ չլթան երբէ՛ք չը սարսեր...
Բնաւ ինձ հետ իրաւունք ոչ թոթովեց,
«Հայր չես» ծաղրեց, և ձայնը զիս չը թոփեց.

Հայ ու չղթայ, ձեզ մոռնա՛լ,
Երբէ՛ք, այլ շունչ մ'ըլլալ, ու ձեզ ոգի տալ:

Հարուստն ու կղեր թէ ազգ ըղգան և վառին,
Թէ «Լոյս և Սէր» հայ սրտերուն մէջ թառին,
Պէ հայութիւն երկնէ «Ազատ դաւակներ»,
Թ'եղբայրութեան՝ սիրոյ վառին կըրակներ,

Քնա՛րդ իմ, զքեզ մոռնա՛լ,
Ո՛չ, յետ չիրմիս քեզ ձայն ըլլալ, ու հայ լալ:

1869

Ի ՊԱՏՐԻԱՐԲԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ա Մ Ե Ն Հ Ա Յ Ր Ի Կ Ի Ն

Այն սրգալի սեւ սեւ նոճեաց ետեւէն
Արշալոյսին չողք մեզի «Լո՛յս» կ'աւետեն,
Խուսեց խաւարն, փողփողէ լոյս արեւուն
Հայոց կարմիր մարգաց սառուտ սարերուն,
Փըլատակաց մըթին խորքէն կուգայ ձայն
Հայե՛ր, Հայե՛ր, դեռ Հայաստան չ'է՛ կործան ...

Ձայն տըռողը չէ ըստուեր,
Հուր ներշնչողք չ'են աստղեր,
Եղբայրութեան է հուր ձայն,
Հայը սիրող Հայն է այն:

Նա գիշերուան հետ ազգ խոկաց ու լացաւ,
Եւ արեւուն սըլաքաց հետ կրակ դարձաւ,
Հողմոց թեւով միշտ սըլացաւ հայկարան,
Տիգրիսի հետ թրջեց աւերք տխրական.
Հայաստանի՛ եղբայրութեան սիրահար,
«Հայ» գոչելով շուրթերն եղան դալկահար:

Աւարայրի նա վարդին
Սոխակն եղաւ տրտմագին,
«Վարդան» գոչեց նա, անդէն
Վառակն եղաւ դամբանէն:

Նա իրաւո՛ւնք՝ ազատութիւն գոչեց յար,
Փռչոտ ու խոնջ ոտքերն նետեց, ուր Հայ կար.
Ուր որ հայ կար, ջերմ համբուրեց նա այն հողն,
Ուր Հայն շնչեց՝ հառաչ և հուր զրկեց հոն,
Բոցաթըռիչ Հայէ առ Հայ նա թռաւ,
Հարուած՝ ցաւ՝ դաւ սէրն խեղդելու չ'եղան բաւ:

Այս հայկազնը չունէր սուր,
Այլ կուրծն ունէր հայ՝ խաչ՝ հուր.
Կը հաղնէր սեւ ու գրգլեակ,
Նա գո՛ւթ ունէր, ո՛չ քըսակ:

Աղա՛տ սիրեց, աղա՛տ գոչեց, չը թողեց,
Հայն զա՛յն ատեց, Հայ մը ձեռքը չը թողեց.
Բանա՛ կախազան՝ աքսոր՝ Սիպիր և սոււներ
Չը կրցին ձայնն մարել՝ խեղդել իր յոյսեր.
Միշտ «Հայ» կանչեց, բարձն էր գլխուն Մասեաց սար
Նա սիրտն ըրաւ հայրենայուչ գոռ քընար:

Արդ հայրենեաց մեր չնչիկ՝
Հով մը կուգայ անուշիկ՝
Վառ ճակատուց այցելու,
Հայուն աչերն սրբելու:

Բա՛ց են թեւեր, բա՛ց են սրտեր, բա՛ց ճակատ,
Եկո՛ւ օգնել աղկար Հայուն ապաքախտ,
Հո՛ւր հայրենեաց, եղբայրութեան դու հազա՛գ,
Քընարահար Հայու մը իզձ քեզ հրեշտակ.
Վէս Վոսիորին ալիք ըզքեզ բարեւեն,
Յրուէ՛, սեւ ձեռք, սեւ ամպ, Հայոց արեւէն:

Արտօսը ու քերտդ թող փալփիլին՝
Ձերթ աստղեր հայ երկնքին,
Եւ սորվեցուր Հայուն դու
Սիրել՛, օգնել իրարու:

Արտասուաթոր՝ քե՛զ կը նային հայ աչեր,
Սեւ շղթաներ քեզ ցոյց կուտան դոռ քաջեր,
Մըշոյ կտրիճք՝ աղջիկք ի քեզ ապաւտան
Հայն ու դամբանն՝ տաճարն՝ հիւղակն՝ Հայաստան.
Թո՛ղ փլատակաց մոխրէն յառնեն յիշատակք,
Մութ մենաստանք վերափայլեն նախնի փառք ...

Լո՛յս, լո՛յս տեղան ամեն տեղ,
Գլխութի՛ւն, լո՛յսն հայ աստղ,
Լո՛յս հիւղակին, լո՛յս վըհին,
Լո՛յս հայ փառաց շէջ ջահին:

Ահա սրանայ մեզ ապագայ բոցազէս,
Մեր հայրենի աւերակաց տալ լոյս վէս.

Հարկ չ'են մեզի նիդակ և սուր ու վառօդ.
Իբաւունքի՛ սիրոյ՝ լուսոյ ենք կարօտ.
Եղբայրութեան Հայն կը յենու, ո՛չ թագի,
Բռնէ ձեռքէն որ շունչ առնէ և հոգի.

Եւ ալ մոռնայ հայկազն հէք
Հին հարուածներն ու խոր վէրք:
Եւ սիրտք ի տրոփ որոտան
— Կեա՛ց միշտ ՀԱՅՐԻԿ ԽԸՐԻՄԵԱՆ:»

1869

Ի ԳԻՄԱՆՈՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՄԵՆ. ՀԱՅՐԻԿԻՆ

Ո՛ղ է որ գայ մեզ՝ ձեզքած օդն՝ ալին,
Ճակատն գոհարք՝ աստեղք կը փայլին.
Թագաւո՛ր մ'է Հայ, որ ցատկեց չիրմէն, —
Ո՛չ, դէմքը վառողք արցունք ըստի են.
Նա կ'արհամարհէ ծիրանի՛ փառքեր,
Նա սեւ է հագեր:

Նա մեր հայ եղբայրք արցունքն է քաւեր,
Յոյց կուտայ մեզի արիւն ու աւեր,
Դիւցա՛զն մ'է, որ դո՛ւրս թըռաւ դամբանէն,
Ո՛չ, թուր չ'է՛ ձեռքն՝ այլ խաչ բռներ արդէն,
Չը ցայտեր աչքէն շանթեր, այլ սէ՛ր՝ դո՛ւթ.
Դողայ անկէ՛ Դուրդ:

Նա կուգայ Հայոց մարգերէն կարմիր,
Ազատեց Բրդէն Հայը վշտակիր,
Խաչափայտով մը պանծացաւ յաղթող,
Հնչեցուց ի Հայս ազատութեան փող,
Տեսէ՛ք, քուրձ հագեր, կարծես ենք դրակ,
Բայց սիրտն է կըրակ:

Գայ Մասեաց սարէն՝ նա ձախն ու աջը
Մովսէսի քընարն՝ Ղեւոնդի խաչը,
Աստղի մը նայուածք, քընարի մը ձայն,
Աղեաց խորերէն կը սիրէ նա Հայն,
Դեռ չը ճանչցա՞ք զ'այն, ճակա՛տք վշտակոծ,
Հրեշտակն է Հայոց:

Ահա կը հնչէ նորա հեշտ սըրինգ,
Արձազանգ կուտան Հայոց դաշտք՝ լերինք,
Երթանք իր շուրջը, Հայեր արտալած,
Ձը խաբեր՝ մատնեք նա մեզ օտարաց,
Ձը սիրեր ոսկի՝ փառք ու վատ մարդիկ,
Հայուն է Հայրիկ:

Գլխիկը դըրած սըզաւոր սըքեմ,
Ձը թափիր ճակոռն դեռ ալիք վըսեմ,
Բայց դէմքին վըրայ կանուխ են փթթած
Անցքի ու վշտի խորշոմներ միշտ թաց.
Միակ վարձք մ'ունի՝ այն է կոչել Ղինգ
«ԽՐՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ»

1869

Հ Ա Յ Ր Ի Կ Ն Հ Ա Յ Ո Յ

Փութա՛, հովուապետ, սիրող յար ազատ՝
Հարազատ,
Փարատի՛ սեւ ամպ, փայլի արդ արեւ
Արդարեւ,
Փողփողին՝ դաշտեր, ազատ առնենք քայլ
Առ նենգ դայլ,
Յըցո՛ւր ցուպդ, Հայերն կանչէ՛ յ'արօտ մի՝
Յար հոտ մի,
Ճանկեր արիւնոտ կուրծ մեր թափ առինք,
Թափառինք,

Եկո՛, հովուէ՛ մեզ, սիրածդ, աղաւթէ՛ր,
Աղդ ա՛ս էր:
Դու գըթոտ նըման երկնի հայրիկին՝
Յ'այր՝ ի կին՝
Յ'որոց և յ'ալիս սփռէ՛ լոյս և սէր,
Լո՛յս եւս, է՛ր
Յաւի՛ չը զարթնու հրճուած յ'այդուն յ'այն
Յա՛յ, քուն հայն:
Սոխակ մ'էիր մերթ ի նոճս, է՛ երգերդ՝
Վէրքերըդ
Առած բիւրաւոր՝ դեռ դու կանչեցիր,
Կա՛ն, չէ՛ ցիր
Երգերդ միշտ մեր սիրտ, սիրոյ՝ հոգւոյ ձայն,
Յ'ոգւոց հա՛յն
Հանեց՝ վառեցաւ ձայնէդ՝ իմացաւ
Հիմա ցաւ.
Քե՛զ խնդրէ Հայն արդ, ամբոխ ամբոխ չէ՛
Ամբողջ է.
Արդ ըսէ՛ Հայուն, ըսէ՛ աղդ անոր
Աստանոր.
Ես կարօտ եմ վառ սրտից՝ ձեռքերի,
Ձեր գերի,
Եղբարքն աղատե՛լ, լո՛յս տալ ի Մասիս.
Ի մօս յիս
Առնել իմ նախնեաց արիւն արտասուքէն,
Արդ սուգէն
Ելնեն Հայք՝ օրհնեն սիրով յաւետ իս
Յ'աւետիս.
Յանկամ, որ Հայք ինձ ըսեն ա՛հ, յամայր
«Ահա՛ մայր».
Այս իմ վերջին տենչ, միշտ ճետք Հայկայ կա՛ն
Հայկական:

1869

ՆՈՐ ՍԵՒ ՅՐԵՐ

Մինչ ընտելեան՝ ընկա՛ն արեան դարերը,
Աշխարհ մը կայ արցունք թափող սարերը,
Արեամբ պղտոր դեռ գետերուն ափունքը,
Չը դադրեցաւ դեռ այս երկրին սեւ սուգը.

Աւերակոյտն այս ահարկու,

Աշխարհ մոխրոց ու նոճերու:

Հայ դիւցազանց՝ որ հոն ընկան ի վաղուց՝
Ուղիւնորքն՝ արմատներն այն վրբիժուց
Ա՛հ, դեռ բողբոջ մը չ'արձակած հոգ դարձան...
Ուրեմն հիմա աղիք չ'ունի Հայաստան...

Ա՛յ, դալկահար դու հայրենիք...

— Եւ դեռ Քրդին ալ խոնարհինք:

Մառախուղ են հագեր՝ դաշտքն ու լեռնքը,
Չը գեղգեղեր Հայ հովուհւոյն սըրինգը,
Հայուն համար չը փալփըլեր աստղիկը,
Արցունքներով թոռմեր հոգւոյն ծաղիկը.

Դադրեր անմեղ խինդ՝ թինդ ու պար,
Շողայ ազատ Քրդին տապար:

Դողդոջ մանէ առագաստը գիրգ հարսը,
Արտասուաթոր՝ դէմքին ծածկած հող վարսը՝
Որ չըլլայ թէ յանկարծ սիրոյ մըմունջը
Խափանէ վատ Քրդին տափոտ մըմունջը.

Սէրը փեսին արեամբ կարծրի,
Հարսը Քրդին կ'երթայ գերի...:

Մի՛շտ կը ցանէ Հայն, չը հնձեր... անօթի...
Իր դալկահար դէմքէն երկու շիթ կաթի,
Արտօսը ու քիթը միանգամայն... ո՛վ Աստուած,
Նա ճաշակէ տրտմած սրտով ցաւ ու հաց.

Այս տարաբախդ ազգն է՝ Հայը,
Մեր արիւնը, մեր եղբայրը:

Ա՛հ, ոտնակոխ Հայուն սիրտը և տաճար
Հրացանն յ'ուս սա կոշտ Քրդին անդադար,
Եւ մեր ներսը չ'եռա՛ր կարծիր մէկ ալին
Կամ մէկ փրփուրն հայրենեաց սուրբ կրակին,
Որ սառոյցի զերթ որդիներ՝
Մեր աղիքները չ'ենք թոթվեր:

Ի՛նչ սիրտ է այս որ հոս գամներ է Աստուած,
Մինչ չը սիրեր նա հայրենիքը ցաւած...
Չ'ունի ներսը Հայն իր նախնեաց տըրփը,
Լըքեր է զ'ինք ճակատագրին Սերփը,
Երես դարձուց Հայն սուսերէն,
(Սեւ) ժառանգեց լոկ պապերէն:

Սառէ աչեր՝ քարէ լեզու, ա՛յս մընաց
Բիւր փառքերէն մեր գոռ ու պերճ հայրենեաց,
Սեւագլուխ խուժը մը ագռա՛ւ մնաց լոկ՝
Կամ խուժը մը կոյր խլուրդ՝ ըստրո՛ւկ փառքի սոսկ,
Ա՛հ, այն արծիւ ժողովրդէն՝
Որ հարուածվի արդ կոշտ Քրդէն:

Ի՛նչ, սեւ ձեռքեր հըպին վըճիտ ճակատին,
Հայ կուսիկին նըւիրական լաչակին,
Դըժոխք մը տարի թօշնեն վարդը կուսութեան,
Կարծես ծաղիկ կը կոխկռտեն — դ'այս կըզգան,
Եւ երբոր Հայ մը մորթեն,
Կարծեն թէ հաւ մը մորթեն:

Է՛հ, մի վախէք ասեղ մ'անգամ պէտք չէ մեզ,
Այլ հայրենի սոսկ ըզգացում մ'աղեկէ՛ղ՝
Ժանդոտ սուր մը՝ պատուած դրօշ մը թէ չ'ունինք,
Կուրծերնուս տակ տըրփող սի՛րտ մ'ալ չ'ունինք,
Օ՛ն ոտքերնիս զարնե՛նք գետին,
Յայտնե՛նք մեր ցաւը ահագին:

Մեր քերց վարդերն եւ արեւներն մեր եղբարց՝
 Մեր տաճարաց խաչերն՝ պատի՛ւն հայրենեաց,
 Մենք պահանջենք՝ բարօրութիւն մեր ազգին,
 Զ'ա՛յս պահանջենք՝ զ'այս Սուլթանէն սրտագին,
 Մեր պատիւն ու Քուրդը կ'ուզե՛նք,
 Եւ կամ նորա զէնքին դէժ զէ՛նք:

1871

Ե Ր Պ

Մ Ա Ր Տ Ի Ն Վ Ա Ր Դ Ա Ն Ա Ն Յ

Արի՛ք, որդի՛ք Արարատեան,
 Նըսեմ ճակատք ցայտե՛ն թող շանթ,
 Դողդոջ ձեռաց մէջ սուր ցլան,
 Արդար վրիժուց ժամն հասաւ արդ,
 Փշրի՛ Պարսկին անդուլ կացին,

Հայք բաւ լացին.

Մեռնի՛նք Մասեաց շուքերուն տակ,
 Յաւէրժ կանգնեն յաղթանակ.

Օ՛ն, աղա՛տ ըլլանք

Եւ Հայաստան մեր,

Թող տան արձագանգ

Մասիք անվեհեր.

Մեռնի՛նք յ'Արտաղ՝ տղմուտի մօտ՝
 Ուստի ծագի մեզ առաւօտ:

Մեր սուսերց փայլէն

Սասանին Սասանք,

Մեր ամէն քայլէն

Մագի յաղթանակ:

1869

Վ Ի Շ Տ Ք Հ Ա Յ Ո Ւ Ն

Փոխանակ քաղցր օրօրներու, հայրենի՛ք,
 Որբանիս քով մայրիկս ըզքեզ միշտ ողբաց,
 Համբուրին հետ չիթ մ'ըզգացի արտասուեաց
 Աչերս տեսան արցունքներու լոկ երկինք:
 Աւերակաց ծաղկանցը սոսկ այցելու
 Զեփիւռն չ'եկաւ նժդեհ ճակատս շոյելու,
 Փառաց դարեր ծընող՝ ընկնող հայրենի՛ք,
 Մամռոտ աւերք և դամբարան զօրավիգ:

Արարատեան հսկայից

Ուր ծոր ճակտով վիրալից

Հեծէ ոգին հայկական ...:

Բայց ի զո՛ւր, ողբ՝ վայ՝ կական

Եւ արտասուք ու հառաչ

Քեզ օփոխել չ'են կարող,

Այլ վեհ ճակատ քրանաշող

Խ'արիւնաբուղիս կող ու լանջ:

Մոխիր հագած՝ արիւն ծըծած սեւ հողեր,
 Որ կը տիրեն սոսկում՝ տըխուր յիշատակք,
 Ալ թուր են ծոցէդ յուսոյ քաղցր հրեշտակք
 Եւ արիւնոտ դավինի մ'անգամ չ'են թողեր...:
 Սեւ չղթաներ եղան ինծի խանձարուր,
 Մըթութեան մէջ սրտիս վըրայ հսկեց սուր,
 Միթէ Հա՛յ եմ՝ մինչդեռ չ'ես իմս, Հայաստա՛ն,
 Եւ հոյակապ՝ վէս կոթողներդ պատուանդան.

Օտարաց դահդ՝ յիշատակ,

Ի գլուխ կրես դու պըսակ

Արդ փըշահիւս՝ սեւ նոճի...

Ալ չըկա՛յ վառ թագդ առջի՝

Որուն ականց տեղ անգին՝

Դառնաթախիծ մըտածմանց

Դրտունքներ սառ՝ քար կտրած՝

Կնճռոտ ճակատդ պճնեցին:

Երբոր տեսաւ արիւնլըւայ վարդին ծոց՝
Վարդատարփիկ բուլբուլն դողով թռչեցաւ,
Սուգին փափկիկ թեւքն արցունքով թրջեցաւ՝
Սիրազեղ լանջը կուսից տեսաւ երբ 'ի խոց...
Լըռեցին քնար՝ համբոյր՝ գեղգեղ և մրմունջ,
Հրաժե՛շտ արեց ... և սիրակաթ շուրթեր մունջ
Համբուրեցին սեւ հողեր՝ ժայռ և ալիք,
Թոյլ թոյլ՝ բիւր բիւր ոգիք թըռան արտաւիք:

Մասեաց մուսայք դողահար՝
Թողին պսակ և քնար.
Դաշտեր՝ ձորեր և սարեր՝
Ալիք՝ ժայռեր և սառեր՝
Հէ՛գ Հայրենիք Հայաստա՛ն,
Ըղբե՛ղ ըղբեղ ողբացին՝
Որ ուրացողք քեզ բացին
Բիւր բիւր՝ սեւ սեւ գերեզման:

Հայն էր որ թագըդ գըլորեց փալարձակ,
Եւ ալեւոր ձակտիդ բարդեց սեւ ամպեր,
Յետոյ վայեց՝ երբ դերեզման կըշտապէր,
Այլ չնչասպառ էր՝ չ'ունէր ձեռքը կայծակ՝
Որ այն ամպերն փոթորկաբեր փարատէր,
Եւ հայրենիքն չղթաներէ աղատէր.
Նոճեաց խորքը մահուան շունչը սօսափեց,
Սոսկմամբ ցնորած Հայն իր երկրէն խուսաբեց:

Թողուց աւեր և արիւն,
Թաղեց հոն փառք և աւիւն.
Արդ կը տեսնէ բօթաբեր
Ներկայն՝ ձիգ մը չը թափեր,
Հայաստա՛ն, քեզ փրկելու,
Անդգայ դարձած դարէ դար՝
Չը յիշեր քեզ, չը փութար
Քեզ անձկանօք գրկելու:

Թ Ր Ք Ո Ւ Հ Ի Ն

Երեկոյ է. բոցալառ է հորիզոն,
Կառք մը կ'անցնի դադաղի պէս յամբընթաց,
Գեղուհի մը ընկողմանած արօփէ հոն,
Վերջալոյսի աղջիկ մ'է սա, ո՛վ Աստուած.

Եթէ նայի,

Կ'ըսես — «հի՛մա կը մարի:»

Մեղրամոմէ անդրիանդի մ'է հանգոյն,
Ի՛նչ դալկահար... կարծես հաշաղը վառէ
Պատան մ'է նուրբ ներս վարդիկը դժգոյն.
Աստուած ըզնէ զոյգ մ'աչերտօլի կը վառէ.

Եթէ ժպտի,

Կ'ըսես — «հի՛մա կ'անցնի:»

Նայիլ կ'ուզէ, բայց աւելի կ'նրւաղի,
Սիրաբ խունկի պէս կը մըխայ սիրավառ,
Նէ չողերու՝ բոյրերու է թագուհի,
Խոնջ թիթեռնիկ մ'որ կը խնդրէ ծաղկէ թառ

Եթէ չարժի,

Կ'ըսես, — հի՛մա կը թռչի:»

Լանջն է յուղեալ Ովկէանի մը նըման.
Կ'ուզէ սիրել... համբոյրի մը հետ նուաղի,
Մաշիլ, խամբիլ, խոնջած ընկնիլ գերեզման,
Քամել սիրոյ կրակէ բաժկին հուսկ կաթիլ.

Եթէ չիկնի,

Կ'ըսես — հի՛մա կը բռնկի:»

Սրտի մեղճւ, ինչպէս կոչեց Լամարթին՝
Որուն ծրծած ծաղիկը՝ սիրտ, մեղրն է սէր,
Ես կոչեմ զնէ կոյս՝ որուն սիրտն է երկին
Անհուն սիրոյ որ հորիզոն չ'ունի դեռ:

Եթէ խօսի,

Կ'ըսես — հի՛մա կը հառնի:»

Նէ կը վառի, մի՛շտ կը վառի, չը հառնիր
Տընանկ կընոջ տաճարն վառած ճրագին պէս,
Աստղերու նման գիշեր սիրէ՝ փողփողիլ,
Կրակ մ'է փրթած կողէն սիրոյ բոցագէտ...

Թէ իսկ մեռնի,

Կ'ըսես — հի՛մա կը ծնի:»

ՍԻՐԵՅԷՔ ԶՄԻՄԵԱՆՍ

Վարդակարմիր Գողգոթային վեհ գազաթ
Միշտ փսլփլող, սիրոյ անշէ՛ջ ճառագայթ,
Դեռ կըսպասեմ թափել սրտից քու սըլաք.
Զո՞վ կը հըսկես, վեհ և անդո՞ւնդ, թէ կըմախք,
Որ սեւ ժայռից մէջ մարեցաւ այն բեկբեկ
Բարբառն վըսեմ թէ «ըզմիմեանս սիրեցէ՛ք» :

Ծածկէ ամպով կարմիր կողերդ, Գողգոթա՛յ,
Եւ թող խայտան ցաւոտ ոսկերք սեւ Յուդայ ... :
Ժանգոտ ու գուլ թուրերն առին կարմիր փայլ,
Նոր կըրօնին հետ արեան ուղիք առին քայլ ...
Անթանօթին առջի բոմբիւնն խեղդեց սէգ
Զքաղցր հազագ թէ «ըզմիմեանս սիրեցէ՛ք» :

Մարդազոհով Վատիկանի մըխացին
Ծխնելոյղքը, կամարքը «փա՛ռք» գոռացին,
Փոխ—Գրիստոսք խաչն ըրին դաստակ կացինի՝
Սեւ դըրօշ մը առելութեան արիւնի,
Դարուց մոխրէն կամ ամպերէն յուսայ հէք
Զրկեալն լըսել թէ «ըզմիմեանս սիրեցէ՛ք» :

Տնանկին դամբանը կ'անհետի ոտնակովս,
Տընակին մէջ մարի առկայծ կանթեղն հող,
Այն մութին մէջ նօթի աղդեկք կը հեծեն,
Դղեակը խրախ մինչեւ լոյս ջահք կը հիւծեն,
Հարուստին կառք ժխորով կ'անցնի սըրբաշաւ,
Հէքին դազաղն իր գերեզմանն լուռ իջաւ ... :

Գեթսեմանին իջնող հրեշտակն դալկահար՝
Որ գեղձ ծաղիկ՝ արցունք ու փառք չը ճանչնար՝
Նորա ցուրտ գոգն աղքատը սոսկ կ'ըսփոփի,
Ճոխն և տընանկ պատանքին մէջ կ'ըլլան մի
Կայծակնաթեւ թէ մըռնջեն մըրըրիկներ
Թէ «սիրեցէ՛ք զ'իրար», հէքն հոս չեն սիրեր :

ԱԶԱՏ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

Սոյն շարքէն հրատարակուած են ցարդ՝

1. — Սեւ հողեր կամ յետին գիւեր Արարատ- 1, 50
եան, քաւերգութիւն Պետրոս Դուրեանի 2
2. — Աւերակ (բանսի յիշատակներ) Վահան
Թորովեց 1
3. — Բնդարձակ հայկական երգարան Ա. հասո 3, 50
4. — Վանգոյժ երիմեան Հայրիկի 1, 50
5. — Երգեր եւ Տաղեր Պետրոս Դուրեանի . . . 1

Զարդարեան եղբայրներու գրատան մէջ մեծաքա-
նակ եւ փոքրաքանակ կը վաճառուին հետեւեալ աղատ
հրատարակութիւնները.

Փրկիչներ, քաւերգութիւն Առանձարի	6
Վոսի ծիծաղը (պատմութիւններ) »	12, 50
Կարմիր օրեր	6, 25
Փռութեան օնախ	8
Բրիգանքիմ, Մ. Պարսամեան	4
Վեղարաւոր Ասանան, Ե. Արմեն	1
Թիապարսք վեպ, Ա. Շիւանեան, 2 հատ	15
Կարիպ ախպեր, »	5
Հայրենիքի զոհեր, վեպ	7, 50
Նեսա, քարգ. Պուլիարեան	2, 50
Թուրք քերորի ծերեհն, Օ. Զիմքե-Սարաֆ	1, 50
Զնաններ Կ. Բարդամեան	10
Մինաս Զեւազի մեծաղիւ պատկեր	2
Հայորդիներ Ա. եւ Բ. Շարֆ	5
» Գ. »	5
Լեւոն Ե. Լուսինեան, Կ. Բամանեան	47, 50

Նաեւ մեծանուն վիպագիր Ռաֆֆիի հետեւեալ երկերը.

Զալալեղին	6
Խենթը եւ Նալալեղին	24
Սամուել	36
Դաւիթ բեկ	36
Կայծեր Ա. հասո	24
» Բ. » եւ վերջ	36
Խաչագողի յիշատակարանը	24
Խամսայի մելիքութիւններ, Ղարապաղի ասե- ղագէտ	24
Ոսկի ախղաղը	12

ՀԱՅԿ — Կ. Պոլիս Զաւահիւր 24—26

Զարդարեան գրատուն

Հայաստանի Ազգային գրա-

NL0431410

28268